

Ana Popa

Investițiile străine directe în economia Republicii Moldova și perspectivele creșterii acestora în contextul vecinătății cu Uniunea Europeană

Studiu realizat în cadrul proiectului “Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova: document accesibil publicului (etapa II)”. Implementat de Centrul Analitic EXPERT-GRUP și Asociația pentru Democrație Participativă ADEPT cu sprijinul financiar al Fundației Soros - Moldova.

2007

Expert Grup
CENTRU ANALITIC INDEPENDENT

Notă: Afirmările și concluziile din această lucrare aparțin în exclusivitate autorului și nu sunt împărtășite neapărat de Fundația Soros-Moldova, Centrul Analitic EXPERT-GRUP sau ADEPT.

CZU 339.727.22:338(478)

P 79

Autor: Ana Popa

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Popa, Ana

Investițiile străine directe în economia Republicii Moldova și perspectivele creșterii acestora în contextul vecinătății cu Uniunea Europeană/Ana Popa. - Ch. : Bons Offices, 2007. - 32 p.

ISBN 978-9975-80-099-0

300 ex.

339.727.22:338(478)

Tehnoredactare: Vasile Ursu

Lector: Adriana Nazarciuc

ISBN 978-9975-80-099-0

Cuprins

Introducere	.5
Capitolul I	
Evoluția investițiilor străine directe atrase în economia Republicii Moldova.	.9
1.1. Poziția Republicii Moldova ca destinație a investițiilor străine directe în contextul regiunii Europei de Sud-est și CSI	.9
1.2. Dinamica intrărilor investițiilor străine directe în Republica Moldova.. . . .	13
1.3. Analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor străine în Republica Moldova.	19
Capitolul II	
Strategii și politici de atragere a investițiilor străine directe în Republica Moldova	.23
2.1. Politicile statului în domeniul atragerii investițiilor străine	.23
2.2. Necesitatea și direcțiile de modificare a climatului investițional în Republica Moldova	.27
Concluzii și recomandări.	.39
Surse Bibliografice	.43

Introducere

INTRODUCERE

Ca și alte țări din regiune, la începutul anilor '90, Republica Moldova a fost supusă unor condiții economice inedite. Una din particularitățile statelor din Europa de Sud-Est și CSI este că acestea au intrat în perioada de tranziție fără stocuri de investiții străine, bazându-se doar pe resurse proprii în finanțarea economiei. După 15 ani de tranziție, nivelul de dezvoltare economică al acestor state este foarte diferit. Au fost înregistrate diferite progrese și în atragerea investițiilor străine directe: de la circa 50 USD pe locuitor în Uzbekistan până la peste 5000 USD pe locuitor, în Croația. Analiza indicatorilor de performanță economică a acestor țări pe parcursul perioadei de tranziție demonstrează corelația pozitivă între intrările de investiții străine directe și competitivitatea economiei naționale. Din păcate, Republica Moldova nu se situează pe poziții favorabile din acest punct de vedere, plasându-se în rândul ultimelor cinci state din regiune, după stocul de investiții străine pe locuitor.

Eșecul atragerii investițiilor străine în economia națională la începutul perioadei de tranziție a fost legat de lipsa resurselor naturale proprii, dar și de politicile inadecvate sau chiar neexistente în domeniul atragerii investițiilor străine. Astfel, a fost ratat primul val de privatizare care a adus statelor din regiune investiții străine de proporții. Din păcate, chiar și după sesizarea importanței investițiilor străine în economia de tranziție de către societate și Guvern, inclusiv întreprinderea anumitor măsuri în vederea îmbunătățirii climatului investițional în țară, tot nu beneficiem de intrări masive de capital străin în comparație cu țările din regiune. Aceasta se explică atât prin eșecurile precedente care au înrăutățit imaginea țării în fața investitorilor, cât și prin concurența între statele lumii pentru atragerea capitalului străin.

Menținerea trendului de creștere a intrărilor de investiții străine în economia națională începând cu anul 2004 este îmbucurătoare. În plus, devenind vecini ai Uniunii Europene avem posibilitatea să beneficiem de investiții străine importante, dat fiind faptul că din UE se îndreaptă fluxuri de proporție de capital. Însă, doar statutul de țară vecină cu UE nu ne poate ajuta în atragerea acestor investiții. Este nevoie de îmbunătățirea imaginii în fața investitorilor, crearea unui mediu de afaceri favorabil și oferirea de stimulente investitorilor, pentru a alege Republica Moldova ca destinație a capitalului pe care doresc să-l investească.

Studiul „Investițiile străine directe în economia Republicii Moldova și perspectivele creșterii acestora în contextul vecinătății cu Uniunea Europeană” își propune urmărirea evoluției intrărilor de investiții străine directe în economia națională de la începutul perioadei de tranziție până în prezent și analiza politicilor și factorilor care au avut impact pozitiv și/sau negativ asupra investițiilor directe străine atrase. Aceasta va ajuta la formularea recomandărilor în vederea îmbunătățirii climatului investițional al Republicii Moldova pentru a putea beneficia de oportunitatea vecinătății cu Uniunea Europeană și fluxurile de capital ce se îndreaptă din țările-membre spre exterior.

Studiul este structurat în două capitole. Capitolul I - „Evoluția investițiilor străine directe atrase în economia Republicii Moldova” - analizează intrările de investiții străine directe în țară pe parcursul anilor 1992 – 2007 și structura acestora. Pentru a evidenția importanța lor pentru țările în tranziție s-a efectuat comparația Republicii Moldova cu țările Europei de Sud-est și CSI și s-a stabilit corelația dintre investițiile străine directe și competitivitatea economiei. Acest capitol cuprinde și analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor străine de către Republica Moldova, pentru a putea stabili legătura imediată între intrările neînsemnate de investiții străine în țară și contextul de care beneficiază investitorii străini în Republica Moldova.

Analiza detaliată a politicilor guvernamentale și depistarea cauzelor performanței atât de reduse în domeniul investițiilor străine directe sunt prezentate în Capitolul II - „Strategii și politici de atragere a investițiilor străine directe în Republica Moldova”. Acest capitol identifică probleme majore și prezintă direcțiile de intervenție pentru crearea climatului investițional favorabil. Studiul se încheie cu o serie de concluzii și recomandări.

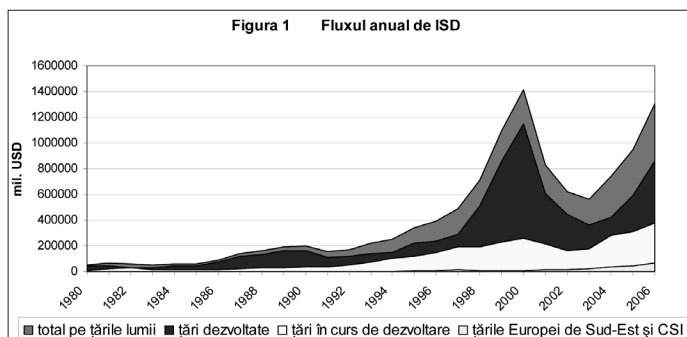
EVOLUȚIA INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE ATRASE ÎN ECONOMIA REPUBLICII MOLDOVA

1

EXPERT-GROUP / ADEPT

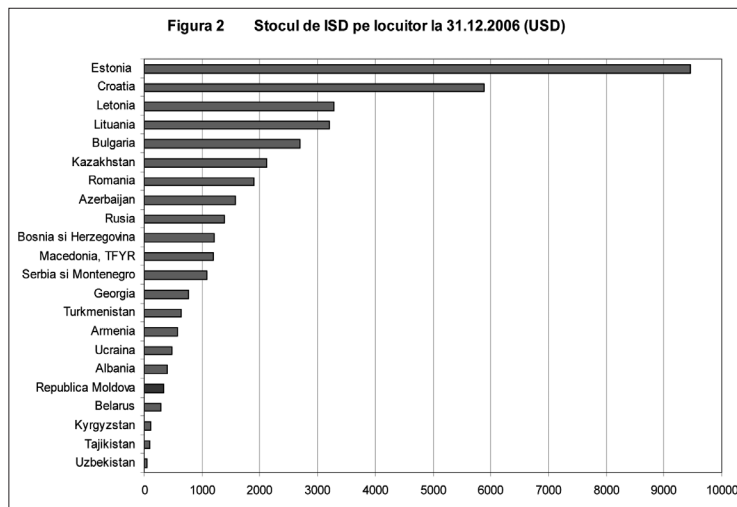
1.1. Poziția Republicii Moldova ca destinație a investițiilor străine directe în contextul regiunii Europei de Sud-est și CSI

Căderea sistemului comunist și destrămarea Uniunii Sovietice la sfârșitul anilor '80 - începutul anilor '90 s-a soldat cu apariția pe harta politică a lumii a noilor state independente cu un grad înalt de similitudine din punct de vedere economic la acel moment. Cele 15 state independente formate ca urmare a destrămării Uniunii Sovietice și statele Europei de Sud-est au intrat în perioada de tranziție fără investiții străine în economiile naționale sau cu un volum neglijabil al acestora. După 15 ani de tranziție, situația s-a schimbat considerabil, având loc o creștere majoră a fluxurilor de investiții străine la nivel global, dar și deplasarea lor geografică. Astfel, în anul 2006, țările Europei de Sud-est și CSI au beneficiat de 5,3% din fluxurile totale de investiții străine față de 0,04% în anul 1990 (Figura 1).

Sursa: UNCTAD Foreign Investment Database

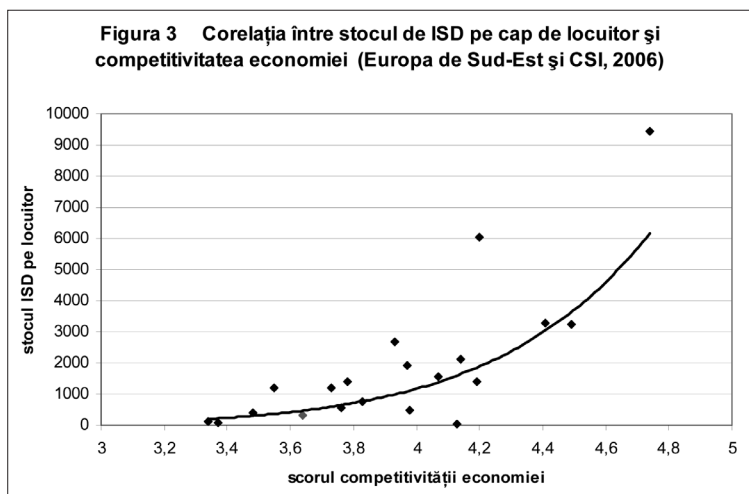
Însă, progresele înregistrate în atragerea investițiilor străine directe diferă de la o țară la alta. Conform Studiului „World Investment Report 2007” al UNCTAD¹, circa 82% din fluxurile de investiții străine directe revin doar la cinci țări din regiune: Federația Rusă, România, Kazahstan, Ucraina și Bulgaria. Un rol major în atragerea investițiilor străine directe în aceste țări l-a avut procesul de privatizare, care a decurs diferit în regiune. Acesta a avut loc mult mai rapid și mai transparent în Europa de Sud-est și s-a soldat cu fluxuri de investiții străine mai mari decât în CSI. Pentru CSI, un rol important în atragerea investițiilor străine l-au avut resursele naturale proprii, destinația principală a investitorilor devenind Rusia, Kazahstan și Azerbaidjan. Republica Moldova nu a beneficiat din acest punct de vedere și a fost una din cele mai puțin atractive țări pentru investitorii străini, în anul 2006 plasându-se în rândul ultimelor 5 state în regiune conform volumului de investiții străine pe cap de locuitor (Figura 2), fiind chiar în rândul ultimelor state europene, depășind doar Belarus.

Sursa: UNCTAD Foreign Investment Database
Pentru comparație au fost incluse și țările Baltice

¹ United Nation Conference on Trade and Development

Volumul neînsemnat al investițiilor străine în economia Republicii Moldova este unul din motivele aparente ale situației economice și sociale grave în care ne aflăm. Acestea contribuie pozitiv la dezvoltarea țării în lipsa resurselor financiare proprii pentru investiții, existând o corelație pozitivă între stocul de investiții străine directe pe cap de locuitor și competitivitatea economiei naționale (Figura 3). Tocmai din această cauză, țările lumii intră în competiție directă pentru atragerea investițiilor străine. A trecut perioada când investitorii căutau unde pot să-și plaseze capitalul, iar țările receptoare doar primeau sau nu aceste investiții. Astăzi, statele aplică diverse metode de atragere a capitalului străin, oferind diferite avantaje și facilități investitorilor străini. Această concurență, chiar dacă nu a fost capabilă întotdeauna să atragă investiții străine de proporție, a ajutat multor state în tranziție să se reformeze, să perfecționeze legislația în domeniul antreprenoriatului, să creeze un climat favorabil de afaceri. Astfel, fluxul de investiții străine direcționate în economia unei țări denotă gradul de dezvoltare și gradul de credibilitate în acest stat.

Sursa: Corelație efectuată de autor în baza datelor UNCTAD și Global Competitiveness Report

Eforturile concentrate de diverse țări în domeniul atragerii investițiilor străine sunt dictate de lipsa resurselor financiare proprii și de avantajele pe care le oferă investițiile străine directe:

- Obținerea noilor tehnologii.
- Crearea de noi locuri de muncă, mai ales în cazul investiții în proiecte „greenfield”.
- Dezvoltarea unor ramuri noi ale economiei.
- Contribuția la formarea capitalului uman.
- Ajută firmele locale să acceseze noi piețe de export.

Pe lângă toate avantajele oferite, o caracteristică esențială a investițiilor străine directe este că acestea nu creează datorie externă, motiv pentru a fi considerate foarte atractive pentru economiile în tranziție.

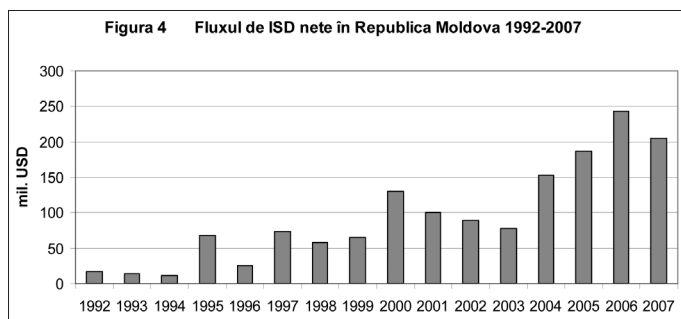
În același timp, există și unele riscuri în atragerea resurselor străine de finanțare pentru economiile în tranziție, mai ales pentru guvernele care nu au pregătit terenul pentru absorbția lor. Dintre acestea putem menționa:

- Concurență creată companiilor autohtone, care de cele mai multe ori nu oferă aceeași calitate produselor și serviciilor lor.
- Salariile oferite de investitorii străini ar putea fi superioare celor oferite de economia națională. Ca urmare, apare riscul migrației forței de muncă de la întreprinderile autohtone la întreprinderile cu investiții străine. Aceasta este și marea îngrijorare a Guvernului moldovenesc în multe cazuri. Spre exemplu, intenția companiei GEOX, producător de încălțăminte italiană de a crea o fabrică de încălțăminte în Moldova nu a fost mai realizată. Printre motivele eșuării acestei investiții se numără și pericolul de trece-re a muncitorilor de la fabrica „Zorile”, la noua întreprindere.
- Transferul liber al capitalului diminuează stabilitatea monedei naționale.
- Stabilirea prețurilor înalte de monopol de către companiile ce funcționează pe teritoriul țării gazdă, care nu este în interesul statului.

- Chiar și companiile mari inovatoare, de regulă, concentrează cercetările științifice și elaborările tehnice în țările de bază, în rezultat țările gazdă rămân în urmă în ce privește dezvoltarea în domeniile științei și inovării.

1.2. Dinamica intrărilor investițiilor străine directe în Republica Moldova.

Republica Moldova a intrat în perioada de tranziție fără stoc de investiții străine. Acestea au început să fie absorbite în anul 1992, când a fost adoptată Legea cu privire la investițiile străine. Totuși, până în anul 1997 aceste fluxuri au fost minime, Guvernul punând mai mult accent pe obținerea creditelor din exterior decât pe atragerea investițiilor. Abia în 1995, intrarea pe piața Republicii Moldova a companiei rusești Lukoil a generat intrări de investiții străine mai însemnate. Chiar dacă după anul 1997 fluxurile de investiții străine s-au majorat, acestea au fost foarte neuniforme pe parcursul a 10 ani, un trend clar lipsind până în anul 2004 (Figura 4). Un neajuns major al Republicii Moldova în perioada inițială a tranziției a fost lipsa unei strategii în domeniul investițiilor. Nu a existat o analiză profundă pe termen mediu și lung, care ar stabili prioritățile, direcțiile de dezvoltare a țării și ar fi oferit investitorilor o imagine clară a pieței pe care puteau intra. Nu au fost elaborate politici industriale și investiționale clare, care să ierarhizeze prioritățile în domeniul investițiilor.

Sursa: Banca Națională a Moldovei
Anul 2007 include doar semestrul I

Este importantă și structura investițiilor străine directe în economia națională. Cea mai mare parte a stocului de investiții străine directe în Republica Moldova este sub forma capitalului statutar (tabel 1). În același timp, ponderea înaltă a venitului reinvestit în totalul investițiilor străine directe reflectă confidența de lungă durată a oamenilor de afaceri care deja au investit în economia locală. La sfârșitul semestrului I al anului 2007, veniturile reinvestite au constituit 8,9% din stocul de investiții străine directe față de 1,9% în anul 2000.

Tabelul 1

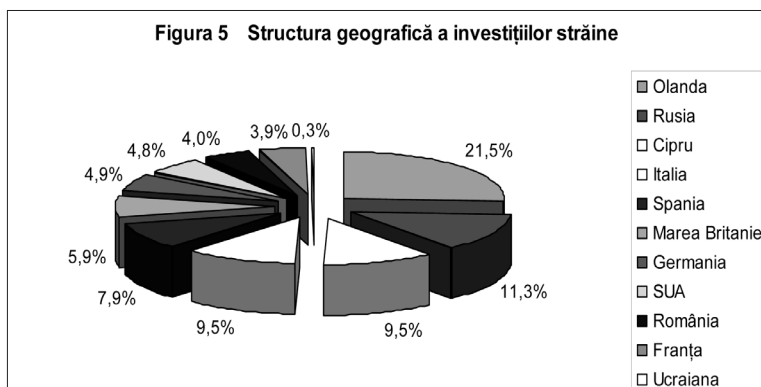
***Dinamica și structura investițiilor străine directe
în economia națională***

Indicatorii	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Investiții străine directe (nete)	129,49	100,57	89,83	77,33	152,38	187,48	243,79	205,17
Capital statutar	84,99	106,23	58,93	41,59	106,51	65,29	115,08	102,73
Venit reinvestit	-2,6	-36,64	-27,43	15,34	46,42	39,33	41,59	47,45
Alt capital	47,1	30,99	58,31	20,41	-0,55	82,86	87,12	54,99

Sursa: Banca Națională a Moldovei

Anul 2007 cuprinde doar semestrul I

Conform datelor Organizației de Promovare a Exportului și Investițiilor din Moldova (MIEPO), la sfârșitul anului 2006, în Republica Moldova existau investiții străine din 86 țări ale lumii, cele mai mari venind din Uniunea Europeană, urmate de CSI, Statele Unite ale Americii și Canada. Olanda este țara cu cele mai mari investiții în economia Moldova cu o cotă de 21,5% (Figura 5).

Sursa: Raport al Ministerului Economiei și Comerțului
Calculările inclusiv cu datele din semestrul I al anului 2007

În continuare, în tabelul 2 sunt indicați cei mai mari investitori străini în economia Republicii Moldova.

Tabelul 2

Cei mai mari investitori străini în Republica Moldova.

Compania	Țara de origine	Domeniul de activitate
Societe Generale	Franța	Sector bancar
Lukoil Europe Ltd.	Rusia	Produse petroliere
Union Fenosa	Spain	Energetică
Lafarge	Franța	Materiale de construcție
France Telecom MI	Franța	Telecomunicații
Veneto Banca	Italia	Sector bancar
METRO Group A.G.	Germania	Comerț cu ridicata
Danube Logistics	Olanda	Logistică
Mabanaft A.G.	Germania	Produse petroliere
WNISEF	SUA	Industria alimentară, producerea sticlei, sector bancar
KNAUF	Germania	Construcții

Sursa: MIEPO, Ghidul Investițional 2007

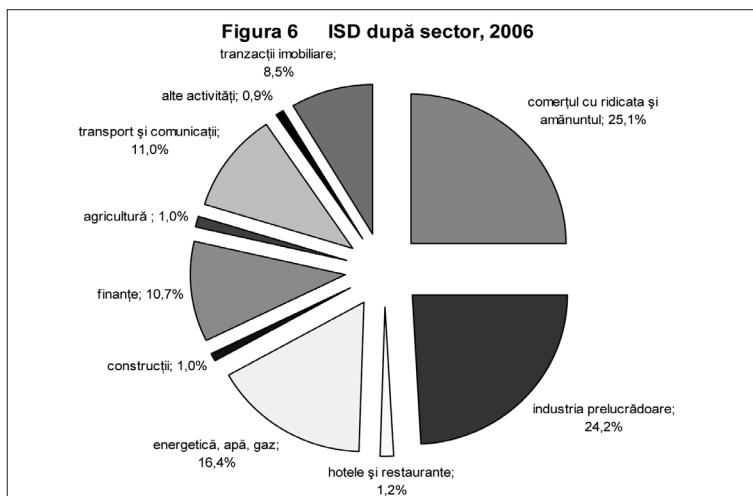
Fluxurile relativ mari de investiții străine din Uniunea Europeană denotă poziția geografică favorabilă a Republicii Moldova, situată în apropierea acestei regiuni. Uniunea Europeană dispune de resurse financiare și Republica Moldova ar trebui să profite de vecinătatea cu aceasta în vederea atragerii acestor resurse. În același timp, și în cadrul Uniunii Europene există state care încă au nevoie de resurse externe pentru finanțarea economiei. Fluxuri mari de capital din Uniunea Europeană sunt îndreptate și către state mult mai îndepărtate, dar care oferă grad de credibilitate și avantaje mai mari investitorilor străini. Aceasta denotă competiția aprigă în care trebuie să intre Republica Moldova pentru crearea unei imagini favorabile pentru investitorii străini.

Fluxurile de investiții străine directe în economia Republicii Moldova reflectă în mare măsură participarea investitorilor străini la procesul de privatizare, după cum se vede și din tabel. Ca urmare a procesului de privatizare pe piața Republicii Moldova au pătruns Union Fenosa, Lafarge, Mabanaft, KNAUF. Totodată, privatizarea, care este considerată un factor esențial la sporirea investițiilor interne, nu și-a adus contribuția necesară la susținerea și dezvoltarea procesului investițional și a furnizat circa 1/3 din volumul total al investițiilor străine înregistrate. Nu a avut loc privatizarea unor obiecte importante ca Moldtelecom, Tutun CTC, Alfa, țara noastră ratând oportunitățile primului val de privatizare și sursele importante care puteau intra în economia țării. De asemenea, prin eșecul privatizării întreprinderilor menționate, unii investitori și-au pierdut interesul pentru Republica Moldova ca direcție pentru investițiile lor, fiind dezamăgiți de lipsa transparenței și birocrăția locală.

Conform datelor Camerei Înregistrării de Stat, în perioada 01.01.1994 – 01.11.2007 au fost înregistrate 5896 întreprinderi cu capital străin, ceea ce reprezintă 4,17% din numărul total al întreprinderilor și organizațiilor ce figurează în Registrul de Stat. Este scăzut și numărul proiectelor „greenfield” cu participarea investi-

țiilor străine directe. În anul 2006, numărul acestora a fost de 6 în comparație cu 14 și 13 în 2005, respectiv 2004.

În ceea ce privește sectorul de activitate, investitorii străini preferă să investească în sectoarele cu ritm rapid de recuperare. Cele mai mari investiții străine sunt îndreptate spre comerțul cu ridicata și amănuntul, industria prelucrătoare, sectorul energetic, transport și comunicații (Figura 6). Moldova n-a reușit să atragă investiții străine substanțiale nici în agricultură, nici în industria constructoare de mașini agricole, ramuri ce corespundeau caracterului specializării economiei naționale în momentul obținerii independenței. Aceasta a contribuit la schimbarea structurii economiei naționale, diminuându-se contribuția sectorului agricol în formarea PIB-ului.

Sursa: Banca Națională a Moldovei

Investiții străine importante au fost plasate recent în sectorul bancar al Republicii Moldova. La momentul actual, cota capitalului străin în capitalul bancar depășește 65%. Acest fapt a avut loc ca urmare a achiziționării Eximbank de către Gruppo Veneto Banca din Italia,

a Mobiasbanca de către Societe Generale din Franța și a Unibank de către Viena Capital Partners. Investițiile în sectorul bancar oferă posibilități de obținere a unor câștiguri mari și rapide, iar apariția băncilor comerciale transnaționale în țările cu economie în tranziție este condiționată și de factori precum globalizarea și înăsprirea concurenței, care a devenit și mai dură după introducerea monedei unice pe teritoriul Uniunii Europene. În același timp, apariția băncilor puternice în sector poate fi rezultatul așteptărilor acestora de creștere a cererii pentru resurse de finanțare a economiei. Modificările în sistemul bancar influențează gradul de creditare și respectiv stabilirea prețului la creditele contractate agenților economici. Iar accesibilitatea la resursele împrumutate este unul din factorii economici ce influențează decizia investitorilor de a lansa activitatea pe teritoriul unei țări și poate contribui la atragerea investițiilor străine.

Deși stocul investițiilor străine directe în Republica Moldova este mic, au fost înregistrate deja efecte pozitive ca urmare a intrării acestora în unele sectoare. Spre exemplu, achiziționarea în 1998 de către concernul german „Sudzucker AG Mannheim” a pachetelor de acțiuni a cinci fabrici de zahăr din Moldova (Alexăndreni, Drochia, Dondușeni, Fălești, Glodeni) a condus la:

- stingerea datoriilor celor cinci fabrici;
- înlăturarea trocului ca formă de schimb, care a fost înlocuit cu achitățile în formă pecuniară;
- crearea întreprinderilor adiționale care se ocupă cu prestarea serviciilor tehnice cultivatorilor de sfeclă.

Acest exemplu, care nu este singurul, demonstrează importanța investițiilor străine directe pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova. În scopul diminuării aspectelor negative ale atragerii capitalului străin despre care s-a menționat în secțiunea precedentă este necesară implicarea statului în procesul de atragere a acestora prin stabilirea domeniilor prioritare pentru investiții și înlăturarea scopurilor speculative ale investitorilor străini.

1.3. Analiza SWOT în domeniul atragerii investițiilor străine în Republica Moldova

Analiza efectuată în secțiunile precedente denotă situația nefavorabilă a Republicii Moldova în atragerea investițiilor străine directe. Aceasta se observă din comparația cu țările din regiune, performanțele economice scăzute ale economiei naționale, nivelul încă scăzut al veniturilor reinvestite și numărul mic al proiectelor greenfield. Însă, necesitatea atragerii investițiilor în economia națională survine din următoarele motive:

- Potențialul investițional propriu redus al Moldovei, insuficiența resurselor interne ale sectorului privat.
- Necesitatea integrării Republicii Moldova în economia mondială în condiții avantajoase.
- Crearea mediului concurențial cu participarea investitorilor străini, sporirea competitivității producției naționale.
- Existența unui număr mare de întreprinderi publice care funcționează în pierdere, respectiv gradul înalt de îndatorare față de bugetul de stat. Privatizarea acestora și vinderea investitorilor străini va aduce o cultură nouă de afaceri și conceptul că o întreprindere trebuie să câștige bani, în caz contrar aceasta nu este în beneficiul societății.
- Necesitatea implementării, în economia moldovenească, a tehnologiilor avansate și a know-how-ului în activitatea economică, fapt ce devine posibil odată cu venirea investitorilor străini.

Totodată, creșterea fluxurilor de investiții începând cu anul 2004 indică existența avantajelor oferite de către Republica Moldova, care trebuie explorate eficient pentru a putea contribui maxim la atragerea investițiilor străine directe. În Tabelul 3 sunt indicate punctele forte și punctele slabe, precum și oportunitățile și pericolele existente pentru Republica Moldova în domeniul atragerii investițiilor străine directe. În mare parte, tabelul este o sinteză a

analizei SWOT realizată în cadrul Strategiei de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015.

Pentru a putea beneficia de punctele forte și oportunitățile existente este necesară eliminarea la maxim a dezavantajelor care adumbresc avantajele menționate. Astfel, poziția geografică favorabilă nu va fi examinată de către investitorii străini atâta timp cât nu există o infrastructură dezvoltată a drumurilor și comunicațiilor. Sau, facilitățile fiscale sunt atenuate de nivelul înalt al birocrăției și corupției.

Tabelul 3

***Analiza SWOT în domeniul atragerii
Investițiilor Străine Directe***

Puncte forte:	Puncte slabe:
• Statutul de țară vecină cu Uniunea Europeană • Condițiile climaterice favorabile pentru dezvoltarea mai multor tipuri de producție și servicii • Mediul de afaceri bilingv (român și rus) • Sistemul bancar dezvoltat • Amplasarea geografică avantajoasă a țării • Forță de muncă ieftină • Existența preferințelor comerciale oferite de Uniunea Europeană • Existența acordurilor bilaterale privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor	• Instabilitate macroeconomică, inflație înaltă • Infrastructura slab dezvoltată • Prezența disproporțiilor regionale majore • Insuficiența resurselor materiale, inclusiv a celor naturale • Dependența de importul de resurse energetice • Influența considerabilă a factorilor externi asupra economiei naționale • Creșterea deficitului de forță de muncă calificată • Nivelul insuficient de dezvoltare a pieței financiare (asigurările, piața valorilor mobiliare) • Nivelul insuficient de dezvoltare a transferului tehnologic • Ritmuri joase de dezvoltare a ramurilor scientintensive și avansate tehnologic • Dezvoltarea insuficientă a serviciilor de consultanță și informaționale în domeniul atragerii investițiilor și promovării exporturilor

Oportunități:	Riscuri:
• Politica statului orientată spre integrarea europeană • Nivelul ridicat actual al consumului și perspectiva menținerii acestuia pe piața internă și piețele principalelor parteneri comerciali • Deetatizarea patrimoniului public prin diverse forme, inclusiv în baza parteneriatului public-privat • Existența stimulentei pentru investitori • Existența activelor decapitalizate cu potențial de dezvoltare, inclusiv în infrastructură • Premisele pentru apariția noilor instituții și instrumente financiare	• Prezența impedimentelor de ordin administrativ în atragerea investițiilor • Competiția regională sporită în domeniul atragerii investițiilor • Menținerea în regiune a proceselor migrației de muncă • Posibilitățile reduse ale statului în domeniul finanțării investițiilor în infrastructură • Epuizarea surselor de finanțare locale a investițiilor • Creșterea prețurilor la resursele energetice

Sursa: Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru anii 2006-2015 și analiza autorului

STRATEGII ȘI POLITICI DE ATRAGERE A INVESTIȚIILOR STRĂINE DIRECTE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

2

2.1. Politicile statului în domeniul atragerii investițiilor străine

Inițial, activitatea investitorilor străini în Republica Moldova era reglementată de Legea Republicii Moldova cu privire la investițiile străine, care a fost adoptată în 1992. Însă adoptarea unei legi nu a fost nici pe departe suficientă pentru atragerea investițiilor. Investitorii străini sunt interesați de climatul general de afaceri, funcționarea sistemului judiciar, garanțiile pe care le oferă țara-gazdă, funcționarea pieței și a instituțiilor acesteia. Însă nu acestea au fost preocupările de bază ale Guvernului moldovenesc în deceniul precedent, neexistând nici o strategie de atragere a investițiilor până în anul 2001, ceea ce explică nivelul foarte scăzut al investițiilor străine directe în acea perioadă, în economia Republicii Moldova.

Totuși, insuficiența resurselor proprii pentru investiții, precum și acțiunile întreprinse de către alte țări au condus la schimbarea viziunii autorităților privind investițiile străine și rolul acestora în economia Republicii Moldova. Posibil că sporirea intrărilor de investiții străine directe după anul 2000 a fost determinată de pașii pe care i-a întreprins Guvernul în scopul ameliorării climatului de afaceri și atragere a investițiilor străine. Aceștia au fost:

- Crearea în anul 1997 a Agenției pentru Atragerea Investițiilor Străine, care din 2001 a devenit parte a Organizației de Promovare a Exporturilor.

- În anul 2001, Republica Moldova a devenit membru al Organizației Internaționale a Comerțului. Iar din 2006 relațiile comerciale ale Moldovei cu țările Uniunii Europene sunt supuse regimului comercial GSP-plus.
- Inițierea reformei regulatorii, care are scopul de a reduce gradul de dependență a întreprinderilor de reglementarea administrativă, diminuarea cheltuielilor financiare și de timp pentru obținerea autorizațiilor, certificatelor și altor permisiuni.
- În 2001 a fost aprobată prima strategie investițională a Republicii Moldova pentru anii 2001-2005. În prezent există Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru o perioadă mai lungă pentru anii 2006-2015 adoptată de către Ministerul Economiei și al Comerțului.
- Adoptarea altor strategii și programe naționale care prevăd realizarea măsurilor ce vor contribui la creșterea economică.
- Au fost încheiate acorduri bilaterale cu 35 de state în vederea protecției investițiilor.
- În anul 2007 a fost înființată Agenția Națională pentru Protecția Concurenței, ca autoritate permanentă în administrația publică, având ca scop promovarea politicii statului în domeniul protecției concurenței, limitarea și reprimarea activității anti-concurență a agenților economici, a autorităților administrației publice, precum și efectuarea controlului asupra executării legislației cu privire la protecția concurenței. Instituirea acesteia este prevăzută de Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova.

Legea nr. 81-XV din 18 martie 2004 cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător este documentul de bază care reglementează activitatea investitorilor străini în Republica Moldova, legea cu privire la investițiile străine fiind abrogată. Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător oferă investitorilor autohtoni, cât și celor străini garanții ca:

- Investițiile nu pot fi expropriate ori supuse unor măsuri cu un efect similar care privează, în mod direct sau indirect, investitorul de titlul de proprietate sau de controlul asupra investiției (art.10, al.1)
- Prejudiciul, inclusiv profitul ratat, suportat de investitor ca urmare a unei dispoziții a autorității publice prin care i s-au încălcat drepturile sau ca urmare a neîndeplinirii ori a îndeplinirii necorespunzătoare, de către o autoritate sau de către o persoană cu funcție de răspundere, a obligațiilor față de investitor, prevăzute de legislația în vigoare a Republicii Moldova, va fi reparat din contul autorității publice vinovate (art. 11, alin. 3)

Prevederea din art.11, însă, nu ia în considerație faptul că deseori autoritățile locale sunt cele vinovate, iar bugetele acestora sunt limitate și nu dispun întotdeauna de resurse suficiente pentru repararea prejudiciului. Astfel, dispare credibilitatea în funcționarea legii.

În linii generale, investitorii străini beneficiază de aceleași drepturi ca și investitorii locali, cu excepția articolului 22 al legii, care prevede că investitorii străini pot dobândi, în conformitate cu legislația Republicii Moldova, dreptul de proprietate asupra bunurilor imobile de pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepția terenurilor cu destinație agricolă și a celor din fondul silvic, pentru a desfășura activitatea de întreprinzător. Această dispoziție provoacă nemulțumiri investitorilor străini și apare ca o piedică a investițiilor străine în sectorul agrar.

În vederea atragerii investițiilor, Codul Fiscal al Republicii Moldova oferă o serie de facilități fiscale. Astfel, conform articolului 49², investitorii beneficiază de următoarele facilități fiscale:

Rezidenții zonelor economice libere beneficiază de avantaje fiscale conform articolului 49 al Codului Fiscal în ceea ce privește impozitul pe venit, cât și de cota zero a T.V.A. pentru mărfurile, serviciile livrate în/din zona economică liberă din afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, livrate în zona economică liberă din restul

teritoriului vamal al Republicii Moldova, precum și cele livrate unul altuia de către rezidenții diferitelor zone economice libere ale Republicii Moldova, conform articolului 104, și scutirea de plata accizelor a mărfurilor supuse accizelor introduse în zona economică liberă din afara teritoriului vamal al Republicii Moldova, din alte zone economice libere, din restul teritoriului vamal al Republicii Moldova, precum și mărfurile originare din această zonă și scoase în afara teritoriului vamal al Republicii Moldova conform art. 124 al Codului Fiscal.

Investitorii în zonele economice libere mai sunt protejați de schimbările în legislație pe o perioadă de până la 10 ani. În prezent, în Republica Moldova există șase zone economice, cinci dintre ele fiind amplasate în afara municipiului Chișinău.

De asemenea, există facilități fiscale pentru anumite genuri de activități. Spre exemplu:

- Investitorii în sectorul agricol beneficiază de: i) scutire de impozitul pe venit din activitatea de bază pe parcursul a 5 ani; ii) scutirea de plata taxei în fondul rutier; iii) facilități fiscale la achitarea taxelor locale.
- Companiile al căror venit provine în valoare de peste 50% din vânzările programelor de calculator elaborate personal sunt scutite de impozitul pe venit pe o perioadă de 5 ani.

Începând cu anul 2008, Codul Fiscal conține noi prevederi menite să stimuleze activitatea investițională, și anume:

- Profitul reinvestit al persoanelor juridice va fi supus cotei „zero” la impozitare. Modificările au fost introduse în Codul Fiscal prin Legea nr. 111-XVI din 27.04.2007.
- Subiecții care desfășoară activitate de întreprinzător amplasați în afara municipiilor Chișinău și Bălți au dreptul de restituire a T.V.A. la valorile materiale, serviciile procurate ce țin de in-

vestiții capitale, cu excepția investițiilor cu destinație locativă și investițiilor în mijloacele de transport în scopul încurajării investițiilor în afara acestor municipii, conform art. 101¹.

Recent a fost adoptată Legea privind înregistrarea de stat a persoanelor juridice și întreprinzătorilor individuali, care va intra în vigoare după 6 luni de la publicare. Legea simplifică mult procedura de înregistrare și radiere din Registrul de Stat; s-a micșorat atât numărul actelor necesare, cât și durata procedurilor.

2.2. Necesitatea și direcțiile de modificare a climatului investițional în Republica Moldova

În pofida acțiunilor întreprinse de către Guvern, fluxurile de investiții străine au fost reduse în Republica Moldova, iar stocul de investiții străine directe pe cap de locuitor rămâne mic în comparație cu cel al țărilor din regiune. Ca urmare, acțiunile menționate în secțiunea precedentă, deși sunt pozitive și binevenite, nu au avut un impact semnificativ asupra gradului de atractivitate investițională a țării, or, există alți factori negativi care constituie bariere mai importante în luarea deciziei de investire decât acțiunile întreprinse deja de către Guvern.

Astfel, nu este suficientă existența unui cadru juridic puternic pentru atragerea investițiilor, ***importantă fiind respectarea supremației legii***. Pentru a stimula investițiile, Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nu trebuie doar adoptată, ci trebuie implementată în mod echitabil și universal.

Din păcate, în Republica Moldova au existat cazuri când drepturile investitorilor străini au fost încălcate, un exemplu fiind cazul Bimer împotriva Moldovei soluționat la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. S.A. Bimer era înregistrată în Republica Moldova, iar acțiunile sale erau deținute de investitori din Moldova, SUA și Bahamas. Era calificată ca o companie cu investiții străine și beneficia de prevederile Legii privind investițiile străine. Compania a

obținut două licențe pentru deschiderea unui magazin și bar „duty free” în zona de frontieră Leușeni pe o perioadă nedeterminată. În aprilie 2002, Parlamentul Republicii Moldova a introdus amendamente în Codul Vamal prin care amplasarea localurilor „duty free” în Moldova se permite doar în aeroporturile internaționale și la bordul aeronavelor pe rute internaționale, după care departamentul vamal a ordonat închiderea tuturor „duty free” magazinelor care nu erau plasate în aeroporturi internaționale. Reclamantul a contestat în instanță decizia, argumentând că modificările introduse în Codul Vamal nu pot avea efect retroactiv și că aplicarea acestor prevederi contravine Legii cu privire la investițiile străine, care împiedică pe o perioadă de 10 ani aplicarea legilor care afectează situația investitorilor. Curtea Supremă a respins reclamația, considerând-o neîntemeiată, în septembrie 2002, iar Bimer S.A. s-a adresat ulterior CEDO, care a decis că drepturile companiei respective au fost încălcate și a condamnat Republica Moldova la plata unor despăgubiri de 520 000 EURO.

Au fost înregistrate cazuri de litigii între investitorii străini și stat în procesul renaționalizării. În primul rând, însuși ***procesul renaționalizării conduce la diminuarea atractivității investiționale*** a țării. Asemenea cazuri nu au fost înregistrate în statele regiunii care au avut succes în atragerea investițiilor străine. În Republica Moldova, unele din acestea au fost caracterizate de încălcarea drepturilor companiilor străine. Un exemplu îl reprezintă experiența companiei americane „Europharm” în Farmaco, litigiu care s-a soldat cu exproprierea investitorului străin, caruia nu i-au fost restituite cheltuielile investiționale și profitul nerealizat după cum prevedea art. 19 al Legii cu privire la investițiile străine aflată atunci în vigoare. În anul 1998, compania americană „Europharm Inc.” a cumpărat 81% din acțiunile uzinei farmaceutice ce aparținea statului „Farmaco” S.A.. Valoarea acțiunilor achiziționate era de 2,1 mil. USD. În anul 2001, prin intermediul instanțelor judecătorești, Departamentul de Privatizare a cerut companiei să vândă statului o cotă de 29% din acțiunile deținute. Un motiv al acestei cereri l-a

reprezentat nerespectarea angajamentelor contractuale din partea investitorului străin. Litigiul a fost „soluționat” la sfârșitul anului 2002, când statul a intrat în posesia pachetului inițial achiziționat de „Europharm Inc”, investitorului nefiindu-i restituită suma investită în uzina respectivă. Din păcate, acesta nu este unicul caz, fapt ce a condus la reducerea interesului investitorilor străini față de Moldova.

În vederea atragerii investițiilor străine, se recomandă:

- Elaborarea unei baze legislative aplicabile, precum și asigurarea unui sistem și mecanism judiciar credibil și transparent pentru aplicarea acestei legislații. Baza legislativă are nevoie de îmbunătățiri în cel puțin următoarele trei privințe: armonizarea legislației, reforma judiciară și menținerea unui mediu de afaceri echitabil pentru toți investitorii străini sau locali.
- Evitarea renaționalizării, care afectează grav atractivitatea investițională a statului.

Procesul de privatizare nu și-a fixat un scop în sine cu privire la atragerea investițiilor străine. Regulamentul cu privire la contractul de achiziție a mărfurilor și serviciilor pentru beneficiarii de stat prevede că pot fi contractanți toți agenții economici din Republica Moldova sau din străinătate, organizați și dotați corespunzător pentru realizarea achiziției publice, care au dreptul legal (confirmat prin documente) de a desfășura acest gen de activitate. În realitate, practicile de distribuire a contractelor de achiziții publice au fost acordate în mod preferențial unor competitori autohtoni, deseori mai puțin eficienți.

- Procesul privatizării trebuie continuat în mod transparent, iar numărul obiectelor supuse privatizării trebuie să crească. De exemplu, Estonia, țara cu cele mai mari investiții străine pe cap de locuitor din cadrul fostei Uniuni Sovietice a atras fluxuri enorme de investiții străine în procesul privatizării, lăsând

în proprietatea statului doar portul principal, rețelele electrice, poșta și loteria națională.

- O situație ideală pentru investitori, ar fi aceea conform căreia contractele de achiziții publice să fie distribuite în mod just și transparent tuturor investitorilor, inclusiv celor străini.

Facilitățile fiscale oferite sunt acceptabile în primul rând investitorilor străini, în special în ceea privește majorarea capitalului statutar cu \$2 mil. Dar numărul întreprinderilor mari pretendente la această facilitate nu este mare. Iar pentru întreprinderile mici suma de \$250 mii este exagerat de mare. Astfel, numărul contribuabililor care vor folosi aceste facilități nu va fi mare. O parte din întreprinderi nu o vor obține din cauza lipsei unui astfel de capital, iar altele, ca urmare a nerespectării altor cerințe obligatorii. Conform Datelor Serviciului Fiscal de Stat, în anul 2006 au fost acordate facilități fiscale unui număr de 12 întreprinderi cu investiții străine.

Nici măcar acordarea facilităților fiscale nu poate crea în mod artificial un climat economic favorabil, nu poate compensa gradul redus al bazei industriale sau rezolva problemele privind stabilitatea politică. Aceasta este mai mult importantă în etapa a doua a deciziei investiționale, când din lista posibilelor amplasamente pentru investiții stabilite la etapa I, existența stimulentei poate înclina deja balanța în favoarea uneia din ele. Rolul stimulentei devine cu atât mai important, cu cât condițiile de operare pe piață se apropie de standardul internațional, unde aspectele de condiționare a deciziilor de investire sunt relativ stabile.

Nici impunerea cotei zero pentru profitul reinvestit care este menită să stimuleze investițiile, ar putea să nu-și atingă scopul propus. Cel mai important aspect în reducerea impunerii fiscale nu este cota impozitului pe venitul persoanelor juridice, care nu este înaltă în Republica Moldova, dar și a celorlalte taxe și contribuții (contribuțiile sociale de stat, impozitul pe profit al persoanelor fizice, TVA, taxe locale) care în Republica Moldova sunt încă destul de ridicate.

Un alt factor perceput ca fiind negativ de către investitorii străini este amnistia fiscală din anul 2007, fenomen de care au beneficiat majoritatea întreprinderilor de stat, nu investitorii străini.

- Se solicită excluderea stimulentele fiscale de tipul amnistiei fiscale, care ar putea conduce la indisciplinarea fiscală a contribuabililor ordonați și înrăutățesc imaginea țării în fața potențialilor investitori străini.
- Facilitățile oferite investitorilor ar putea fi diversificate. De exemplu, în Cehia, în afară de scutirea de impozitul pe venit pe o perioadă de 10 ani pentru investițiile mai mari de 10 mil. USD, se acordă și granturi de creare a locurilor de muncă, granturi pentru retraining și posibilitatea obținerii de terenuri la cost redus.

Birocrația și transparența. Cu cât vor exista mai multe formalități, reglementări excesive și intervenții din partea guvernului, cu atât probabilitatea existenței corupției și a mitei ca metode de ocrotire a sistemului va fi mai mare. Deși au fost înregistrate progrese considerabile în eliminarea birocrăției prin reforma Ghilotina 1 și Ghilotina 2, intervenția autorităților publice este încă destul de consistentă, supusă de multe ori intereselor politice conjuncturale.

Republica Moldova progresa destul de lent în procesul de îmbunătățire a climatului de afaceri, plasându-se pe poziții joase în clasamentele internaționale. Conform Studiului „Progrese Reforme și Politici pentru îmbunătățirea climatului investițional în Europa de Sud-Est 2006”, Moldova se află sub nivelul mediu în regiune în majoritatea domeniilor de reforme. Doar la compartimentele anti-corupție și inițierea unei afaceri ne plasăm pe poziții superioare față de media în Europa de Sud-Est. Studiul „Doing Business 2008” efectuat de Banca Mondială a coborât poziția Moldovei în clasament cu două niveluri față de anul precedent, fiind plasată pe locul 92, din 178 de state. Corupția reprezintă încă o piedică serioasă pentru mulți investitori. Conform clasamentului American Heritage Foundation și The Wall Street Journal privind

libertățile economice, libertatea de corupție reprezintă doar 29%². Același studiu denotă libertatea investițiilor de 30%, fiind mult sub media globală.

Astfel, pentru crearea unui climat favorabil investițiilor, sunt importante:

- Promovarea continuă a reformei regulatorii și evitarea extinderii termenului său de implementare.
- Eliminarea corupției trebuie să fie o prioritate majoră a autorităților în vederea atragerii atât a investițiilor străine, cât și a celor autohtone. Aceasta implică oferirea unor salarii competitive funcționarilor publici, intensificarea controlului acestora, educarea responsabilității politice și față de public a acestora, precum și crearea unui cadru de lucru transparent, utilizând mai vast tehnologiile informaționale.
- Poziția în clasamentele internaționale este un indicator de referință pentru potențialii investitori; astfel, stabilirea scopului de a urca în aceste clasamente poate genera stimulente interne pentru soluționarea problemelor de transparență și birocrație.

Economia tenebră a Moldovei. Multe din companiile autohtone își desfășoară activitatea în economia tenebră: nu se declară veniturile, nu se achită impozitele respective. Este mai puțin probabil ca investitorii străini să investească în astfel de companii sau în sectoare în care majoritatea companiilor autohtone funcționează în modul prezentat.

- Este necesară o inversare a trendului economiei necontabilizate. Ordonarea stabilă a sistemului fiscal, atenuarea constrângerilor birocratice va duce la stoparea migrației agenților economici spre sectorul necontabilizat.

Deși a fost creată ***Organizația de Promovare a Exporturilor și Atragerii a Investițiilor (MIEPO)*** nu se simte aportul acesteia la

² 100% reprezintă libertatea maximă, situația optimă.

atragera investițiilor străine în țară. Cu siguranță, promovarea investițiilor este mai eficientă în țările cu un climat favorabil de afaceri și grad înalt de dezvoltare. Totuși, se cere și un efort mai consistent din partea agențiilor naționale de promovare a investițiilor. Dacă agențiile nu depun un efort maxim în acest sens, apar dificultăți nu doar în atragerea investițiilor, ci apare și întrebarea vis-a-vis de valoarea acestora pentru guvernul țării, pe termen lung. Agențiile eficiente sunt contactate în mod sistematic de potențiali investitori, ceea ce nu s-a observat în cazul MIEPO.

În acest caz trebuie:

- asigurată funcționalitatea Organizației create. Este nevoie de personal calificat și motivat precum și înaintarea unor cerințe concrete față de organizația dată. Stabilirea unor indicatori de performanță a activității acestora.
- MIEPO trebuie să contribuie la atragerea prin abordarea directă a investitorilor cu proiecte și propuneri, acordarea serviciilor pre- și postinvestiționale, investitorilor potențiali și a celor actuali (asigurarea informațională, asistență de specialitate, înlăturarea și soluționarea operativă a problemelor întâmpinate de investitorii străini în Republica Moldova).

O altă instituție creată relativ recent este ***Agenția Națională de Protecție a Concurenței (ANPC)***, despre care se specifică concret în Planul de Acțiuni UE – Republica Moldova. Crearea acesteia a fost susținută de Asociația Investitorilor Străini din Moldova (FIA) și a nemulțumit în primul rând investitorii străini la începutul perioadei sale de activitate ca urmare a aplicării unor amenzi mari, considerată abuzivă de către FIA, în primul rând datorită inexistenței prevederilor în legislație care să prezinte modul de calculare a amenzilor. Deși FIA susținea crearea acesteia încă înainte de crearea ANPC, a prevăzut existența riscului ca agenția să exercite în mod abuziv competențele atribuite prin lege din cauza unor omiteri și neclarități existente în cadrul de reglementare. Propunerile pentru modificări au fost incluse în Cartea Albă 2006, publicată de FIA.

- Perfecționarea legislației în domeniul protecției concurenței, stabilirea în mod exhaustiv a metodologiei și instrumentelor utilizate pentru detectarea și monitorizarea acțiunilor anti-concurență, limitele de control.
- Ca și în cazul MIEPO este importantă asigurarea funcționalității și a personalului calificat în domeniu.

Infrastructura nedezvoltată este una din problemele majore ale economiei moldovenești, care împiedică creșterea economică, îmbunătățirea nivelului de trai și, desigur, atragerea investițiilor străine în afara municipiilor Chișinău și Bălți. Din păcate, soluționarea acestei probleme solicită investiții publice mari, iar resursele financiare sunt foarte limitate. Însă tocmai investițiile publice în infrastructură vor permite investitorilor să atragă atenția asupra avantajelor oferite de Republica Moldova, printre care se numără poziția geografică favorabilă, în vecinătatea Uniunii Europene.

Este necesară:

- Stabilirea unor surse permanente pentru finanțarea investițiilor în infrastructură. Strategia de atragere a investițiilor străine și promovare a exporturilor prevede finanțarea investițiilor în infrastructură din mijloacele provenite în urma achitării dividendelor de către întreprinderile cu cota majoritară de stat, din contul mijloacelor provenite din privatizarea patrimoniului public. Nu se stabilește însă o proporție sau o sumă exactă.
- Acordarea facilităților fiscale acelor companii care investesc în afara Chișinăului și municipiului Bălți și la o distanță mai mare de 50 km de acestea, pentru a stimula dezvoltarea regională.

Nici strategiile adoptate nu au contribuit întotdeauna în modul preconizat la atragerea investițiilor străine. Prima strategie, deși bună ca conținut, a eșuat în implementare, multe acțiuni nefiind realizate la termenul limită de implementare a acesteia. Din păcate, aceasta nu se referă doar la strategiile investiționale, ci și la alte strategii ale țării, al căror termen de implementare este deseori prelungit.

Strategia curentă de Promovare a Exporturilor și Atragere a Investițiilor stabilește termenele de implementare a acțiunilor precum și organul competent. Multe din aceste acțiuni au fost deja efectuate. Neajunsul acestora este că, deși strategia stabilește un mecanism de *monitorizare a progresului în atragerea investițiilor străine directe*, acesta nu este respectat.

- Mecanismul de monitorizare și evaluare trebuie să aibă un rol major în implementarea strategiei. Aceasta ar reduce tendința de implementare a majorității acțiunilor la sfârșit de perioadă.

De asemenea, strategia nu identifică domeniile de activitate prioritare în care trebuie atrase investiții, optând pentru crearea condițiilor de dezvoltare a tuturor sectoarelor. Deși este un lucru bun în sine, nu este total realist. Spre deosebire de aceasta, proiectul “Vi-ziune și Strategie privind Investițiile Străine Directe și Dezvoltarea Exportului” pregătit de OECD Investment Compact Guvernul Republicii Moldova, identifică **5 sectoare prioritare** ale Republicii Moldova în care trebuie atrase investiții:

- Informații și tehnologia comunicațiilor.
- Sectorul agricol.
- Textile, confecții.
- Sectorul serviciilor tehnice/de afaceri prestate la distanță pentru alte țări.
- Energia durabilă.

Acțiunile concrete în vederea atragerii investițiilor sunt stabilite pentru fiecare sector în parte, fapt care trebuie să constituie modul de abordare în vederea atragerii investițiilor străine. Este metoda încununată de succes folosită de Ungaria în atragerea investițiilor străine, care în „Smart Hungary Incentive Program” specifica atât domeniile prioritare de investiții și regiunile mai puțin dezvoltate în care acestea trebuie atrase și stabilea acțiuni specifice fiecăreia.

Este necesar un imbold pentru creșterea investițiilor în agricultură, în trecut ramură de bază a economiei, dar care în prezent contribuie tot mai puțin la creșterea PIB-ului. Una din problemele majore ale ramurii este dependența de condițiile climaterice, care ar putea fi soluționată prin instalarea sistemelor de irigare acolo unde este posibil și schimbarea structurii soiurilor cultivate, acolo unde irigarea nu este posibilă sau necesită costuri mari. Micii agricultori nu dispun de resurse suficiente pentru instalarea acestora. Investițiile publice sunt, de asemenea, limitate și nici nu ar trebui direcționate spre instalarea sistemelor de irigare, existând alte domenii prioritare. Atragerea investițiilor străine în domeniul agriculturii implică:

- Eliminarea interdicției investitorilor străini de a procura terenuri agricole Aceasta nemulțumește investitorii străini fiind în contradicție cu Anexa 1B din GATT, articolul XVI, articolul 1 din Directiva Comisiei 88/361/CEE, precum și p.2.4.2 alineatul (1) din Planul de Acțiuni RM-UE care presupune „abolirea tuturor măsurilor discriminatorii față de investitorii străini”.

Resursele de muncă ieftine nu înseamnă neapărat calificarea necesară. În Republica Moldova, ***problema resurselor umane calificate*** devine tot mai stringentă, odată cu migrarea intensă peste hotare.

- Strategii de îmbunătățire a calificării resurselor umane, creșterea nivelului calității studiilor superioare și vocaționale în conformitate cu domeniile prioritare de investiții.
- Orientarea eforturilor spre calitatea studiilor superioare, nu spre cantitatea lor.
- Armonizarea normativelor de muncă în raport cu cele europene.

Succesul în atragerea investițiilor străine depinde și de modul în care conlucrează organele competente și investitorii străini. În Republica Moldova nu este vizibilă o conlucrare strânsă între Ministerul Economiei și Comerțului, Asociația Investitorilor Străini, MIE-PO și alte organe competente. Astfel, Cartea Albă cu recomandări

pentru Guvernul Republicii Moldova în vederea creării unui climat favorabil în afaceri nu a avut efectul scontat. Multe propuneri nici nu au fost examinate, altele au fost implementate cu întârziere. Experiența altor țări denotă, însă, necesitatea cooperării acestor structuri. Spre exemplu, pe lângă Guvernul Ungariei funcționează chiar un Consiliu format din investitori, economiști și reprezentanți ai Camerei de Comerț care lucrează împreună pentru formularea politicilor, strategiilor, înaintarea propunerilor către guvern.

- Crearea unei Comisii cu participarea investitorilor străini, a reprezentanților Ministerului Economiei și Comerțului, MIEPO, ANCP care ar analiza periodic situația în domeniul investițiilor străine, ar formula propuneri și variante de politici pentru îmbunătățirea climatului investițional.

Evaluarea periodică a politicii în domeniul atragerii investițiilor străine directe va reprezenta cheia spre succesul de lungă durată în atragerea investițiilor străine și optimizarea beneficiilor acestora.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

La momentul actual, Republica Moldova este una din țările cele mai defavorizate din punct de vedere al fluxurilor de investiții străine directe, plasându-se în rândul ultimelor cinci state din Europa de Sud-Est și CSI privind stocul de investiții străine pe cap de locuitor. Principalele cauze ale eșecului în atragerea investițiilor străine directe sunt:

- Lipsa unei strategii de atragere a investițiilor în perioada inițială de tranziție.
- Lipsa resurselor naturale proprii.
- Ratarea primului val de privatizare precum și lipsa transparenței în procesul de privatizare. Cazurile de renaționalizare și alte încălcări ale drepturilor investitorilor au înrăutățit imaginea Moldovei în fața investitorilor.
- Grad înalt de corupție și birocrație în structurile statale.
- Concurența ridicată între statele regiunii pentru atragerea capitalului străin.

Ca urmare, Republica Moldova beneficiază de mai puțin de 400 USD stoc de investiții străine directe pe cap de locuitor. Aceste investiții sunt îndreptate în mare proporție către comerțul cu ridicata și amănuntul, industria prelucrătoare, energetică, gaz și doar 1% dintre acestea revine sectorului agricol, care în momentul obținerii independenței reprezenta ramura de bază a economiei naționale.

Este îmbucurător faptul că începând cu anul 2004 există un trend pozitiv al intrărilor de investiții străine în economia Republicii Moldova. În același timp, nu trebuie neglijat faptul că fluxurile de investiții cresc și în alte țări cu ritmuri mai rapide, existând o concurență dură între statele din regiuni, precum și între diferite

regiuni ale lumii. Acțiunile întreprinse de către Guvern sunt de cele mai multe ori pozitive, însă de multe ori rămân doar pe hârtie sau sunt atenuate de fenomene precum birocrăția, lipsa de transparență și corupția.

În același timp, vecinătatea cu Uniunea Europeană, din care se îndreaptă spre exterior fluxuri importante de investiții străine directe, oferă avantaje ce trebuie explorate corect. În urma analizei politicilor guvernamentale actuale în domeniul atragerii investițiilor străine directe și a obstacolelor cu care se confruntă investitorii străini, principalele **recomandări** sunt:

- Continuarea promovării reformei regulatorii și evitarea extinderii termenului de implementare.
- Formarea unui concept clar despre rolul investițiilor străine pentru Republica Moldova (creșterea gradului de angajare în muncă, dezvoltarea regională sau dezvoltarea tehnologică a statului) și elaborarea politicilor și strategiilor de atragere a investițiilor în funcție de acest aspect.
- Definirea clară și aprobarea oficială a sectoarelor prioritare ale economiei ce necesită investiții și promovarea directă a acestora. În același timp nu trebuie respinse investițiile în alte domenii.
- Crearea unei imagini pozitive a Republicii Moldova la nivel de țară prin realizarea unor materiale și acțiuni promoționale destinate atragerii investitorilor străini în conformitate cu practica internațională (extinderea și actualizarea bazei de informații pe Internet, editarea și distribuirea literaturii promoționale) Asigurarea că realizările Moldovei în domeniul îmbunătățirii climatului investițional sunt remarcate corespunzător de investitorii din întreaga lume.
- Elaborarea unei baze legislative solide și viabile, precum și asigurarea unui sistem și mecanism judiciar credibil și transparent pentru aplicarea acestei legislații.

- Eliminarea măsurilor discriminatorii din legislația Republicii Moldova care afectează investitorii străini
- Perfectarea cadrului legislativ utilizat de ANCP. Stabilirea metodologiei și instrumentelor utilizate pentru detectarea și monitorizarea acțiunilor anti-concurență, limitele de control.
- Asigurarea funcționalității MIEPO prin garantarea personalului calificat, impunerea unor cerințe față de rezultatele ce trebuie atinse în domeniul atragerii investițiilor.
- Investirea în infrastructură. Investitorii străini nu vor fi atrași de regiunile din afara municipiilor Chișinău și Bălți, atâta timp cât infrastructura acestor regiuni este subdezvoltată. Alegerea unei surse permanente pentru investiții în infrastructură. Oferirea stimulentele fiscale pentru investițiile efectuate în afara acestor două municipii.
- Oferirea către investitori a altor stimulente decât cele fiscale .
- Crearea unei Comisii cu participarea investitorilor străini, reprezentanților Ministerului Economiei și Comerțului, MIEPO, ANCP care ar analiza periodic situația în domeniul investițiilor străine, ar formula propuneri și variante de politici pentru îmbunătățirea climatului investițional.
- Evaluarea periodică a politicii în domeniul atragerii ISD va reprezenta cheia spre succesul de lungă durată în atragerea investițiilor străine și optimizarea beneficiilor acestora.

SURSE BIBLIOGRAFICE

- Legea cu privire la investițiile străine nr. 998-XII din 1 aprilie 1992, în prezent abrogată.
- Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr. 81-XV din 18 martie 2004.
- Legea cu privire la protecția concurenței nr. 1103-XIV din 30 iunie 2000.
- Rapoarte anuale ale Băncii Naționale a Moldovei.
- Strategia de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor pentru anii 2006-2015, Ministerul Economiei și Comerțului al Republicii Moldova.
- Ghidul Investițional 2007, MIEPO.
- Cartea Albă, Propuneri pentru îmbunătățirea climatului investițional în Moldova; Chișinău, 2006, Asociația Investitorilor Străini.
- Cartea Albă, Propuneri pentru îmbunătățirea climatului investițional în Moldova; Chișinău, 2005, Asociația Investitorilor Străini.
- Ghidul Investițional 2007, MIEPO.
- Cadrul Legislativ și Climatul Investițional în Moldova, 2004, IDIS Viitorul.
- „Foreign Investment and Export Development Vision and Strategy 2006-2010”, Unofficial draft prepared by OECD Investment Compact in collaboration with the Government of Moldova.
- World Investment Report 2007, Transnational Corporations, Extractive Industries and Development, United Nations Conference on Trade and Development.

- World Investment Report 2006, FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development, United Nations Conference on Trade and Development.
- Investment Reform Index 2006 Progress in Policy Reforms to improve the investment climate in South-East Europe, 2006, OECD.
- 2007 Index of Economic Freedom, 2007, The Heritage Foundation and The Wall Street Journal.
- Good Practices in Regulatory Inspections: Guidelines for Reformers, 2005, World Bank
- Investment Promotion Agency Performance Review 2006, World Bank.
- Cadrul legislativ și climatul investițional în Moldova conform situației la 01.10.2004, IDIS Viitorul.